

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

สงครามอิรักซึ่งสิ้นสุดไปเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2546 แต่ผลของสงครามยังคงวนเวียนอยู่จนทุกวันนี้ เหตุการณ์ได้ล่วงเลยมาเป็นระยะเวลาถึง 7 ปี แต่อิรักยังหาความสงบไม่ได้ และวาทกรรมที่เกิดขึ้นในสงครามอิรัก บางวาทกรรมได้สิ้นอิทธิพลไปแล้ว แต่บางวาทกรรมยังดำรงอยู่และอาจจะอยู่ต่อไปในอนาคต งานวิจัยได้วิเคราะห์วาทกรรมในสงครามอิรักจากพาดหัวข่าวของมติชนรายวัน, และผู้จัดการรายวัน/รายสัปดาห์ ในระยะเวลา ก่อนสงคราม ระหว่างที่เกิดสงคราม และหลังสงครามยุติ โดยใช้ทฤษฎีสัญญาวิทยา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

วิเคราะห์ตัวบท

จากการวิเคราะห์พาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ในสงครามอิรัก พบว่า หนังสือพิมพ์ไทยได้สร้างวาทกรรมในสงครามอิรักซึ่งปฏิเสธความชอบธรรมในการก่อสงครามอิรักดังนี้

ก่อนเกิดสงครามอิรัก

1. วาทกรรมสนับสนุนสงครามอิรัก
2. วาทกรรมต่อต้านสงครามอิรัก

ระหว่างเกิดสงคราม

1. วาทกรรมสนับสนุน/ต่อต้านสงคราม
2. วาทกรรมความเป็นกลางของสื่อ
3. วาทกรรมเหยื่อผู้บริสุทธิ์ในสงคราม
4. วาทกรรมการจัดการผลประโยชน์ในอิรัก

หลังสงครามยุติ

1. วาทกรรมการยึดครองอิรัก
2. วาทกรรมการจัดการผลประโยชน์ในอิรัก

การให้ความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัย

Barthes¹ กล่าวว่าไม่มีสัญลักษณ์ที่มีความหมายชั้นเดียว ในกรณีนี้ใช้อธิบายในความหมายเชิงอรรถและความหมายโดยนัยว่าในตัวบท/พาดหัวข่าวที่ประกอบไปด้วยสัญลักษณ์ต่าง ๆ ย่อมมีความหมายมากกว่าหนึ่งความหมายเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ไทยในสงครามอิรัก เป็นสัญลักษณ์ในระดับมายาคติทั้งสิ้น เพราะการพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ไทยซึ่งไม่ได้เป็นคู่สงครามเข้ากับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด การโจมตีโดยแจ้งชัดย่อมเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม แต่สื่อย่อมมีความเสรีในการแสดงทัศนะซึ่งแสดงถึงวัฒนธรรมหรือวิถีคิดของสื่อที่มีต่อสงครามอิรัก ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่าสื่อจะใช้มายาคติด้านตรงกันข้ามกับฝ่ายสนับสนุนสงครามแต่จะใช้มายาคติในด้านบวกกับฝ่ายต่อต้านสงคราม

การสร้างตัวบท

การสร้างตัวบทในพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ไทยโดยใช้ภาษาเป็นสัญลักษณ์ซึ่งวิเคราะห์โครงสร้าง เพื่อสื่อความหมาย ได้ดังนี้

1. การเปรียบเทียบคู่ตรงข้าม หนังสือพิมพ์จะนิยมจับคู่ฝ่ายที่มีความคิดเห็น คำพูด หรือ การกระทำที่ขัดแย้งกัน แล้วนำมาเรียงเรียงให้เห็นความแตกต่างอย่างแจ้งชัด เช่น บุชชูสันติภาพ หลังโค่นชัดดัม เป็นต้น

2. การถ่ายโอนความหมาย ได้แก่การใช้หน่วยย่อยเป็นตัวแทนของภาพรวมทั้งหมด เช่น วอชิงตัน แทน สหรัฐอเมริกา

3. การใช้อุปมาอุปไมย คือการนำข้อความสองข้อความมาเข้าคู่กันแล้วถ่ายโอนความหมาย เช่น นายอุสมะ บินลาดีน กับ ประธานาธิบดีชัดดัม ฮุสเซ็น เพื่อเชื่อมโยงความหมายว่าประธานาธิบดีชัดดัม ฮุสเซ็น เป็นกลุ่มเดียวกันกับผู้ก่อการร้าย เช่น บินลาดีนยุทธจักรบิโจมิติ วอชิงตัน US ดีที โยงชัดดัม - อัลกออิดะห์

---

¹ Barthes, อ้างถึงใน สุภาพร เพชรศิริ, “ภาพตัวแทนของเมืองไทยในโทรทัศน์ ออสเตรเลีย,” ใน *โลกของสื่อ : สื่อมวลชนในปี 2000*, บรรณาธิการโดย กาญจนา แก้วเทพ (กรุงเทพมหานคร: อินฟินิตี้เพรส, 2540), น. 24-33.

4. การเลือกคำที่เป็นสัญลักษณ์ย่อ ๆ แล้วนำมาเรียบเรียงให้ได้ความหมายที่สมบูรณ์ นิยมใช้มากในพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ไทย เช่น มหาเธร์ นำ ปท. ไม่ฝึกไผ่ จวก สหรัฐ เป็นนักฆ่า มุ่งทำลายมุสลิม

5. การใช้สัญลักษณ์ เพื่อให้ความหมายเฉพาะ เช่น เค้ก หมายความว่า ผลประโยชน์

6. การแสดงนัยยะถึงความหมายที่เป็นข้อตกลงร่วมกัน เช่น การทำหน้าที่ของสื่อต้อง เป็นกลาง

การสร้างตัวบทเพื่อแสดงนัยยะเชิงอำนาจต่าง ๆ ดังนี้

1. การแสดงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ในพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์นิยมเข้าคู่ฝ่ายตรงข้ามกัน และฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง เช่น อิรัก “แบน” อัลจาซีรา

2. การต่อต้านและช่วงชิงอำนาจ พาดหัวข่าวที่ใช้สัญลักษณ์ในเชิงทำลายเพื่อให้อำนาจถ่ายโอนมาอยู่ในฝ่ายเช่น โลกกลมค้ำนบข

3. การสร้างอำนาจต่อรอง มักนิยมใช้ในกรณีการรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดพลังต่อรอง เช่น มติชาติอาหรับไต่กองทัพสหรัฐ

การสร้างตัวบทโดยใช้ภาษาเป็นสัญลักษณ์แสดงโครงสร้างของการเข้ารหัสและถอดรหัส เพื่อสื่อนัยยะในการถอดความหมายไปยัง “ผู้อ่าน” เพื่อให้ผู้อ่านสามารถถอดรหัสได้ความหมายตามที่ผู้ส่งสารต้องการ แต่ “ผู้อ่าน” จะมีถอดความได้ตามนั้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม และวัฒนธรรมของผู้อ่านซึ่งในงานวิจัยนี้ไม่ได้ศึกษาในด้านผู้รับสารหรือผู้อ่าน แต่เน้นที่การสืบวิเคราะห์สัญลักษณ์/ตัวบท และความหมายของสัญลักษณ์/ตัวบทเพื่อสับย้อนไปที่ผู้ส่งสารหรือหนังสือพิมพ์ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์ไทยอยู่ในฝ่ายต่อต้านสงครามและวาทกรรมของฝ่ายสนับสนุนสงคราม

หนังสือพิมพ์ไทยต่อต้านวาทกรรมของฝ่ายสนับสนุนสงคราม ได้แก่

1. วาทกรรมสนับสนุนสงคราม คือความพยายามที่จะช่วงชิงอำนาจด้วยการก่อสงคราม วาทกรรมนี้เกิดจากข้ออ้างที่แปรสภาพเป็นกฎเกณฑ์ที่กำกับคืออิรักมีอาวุธร้ายแรงและสนับสนุนผู้ก่อการร้ายเป็นภัยกับชาวโลก และยึดถือนิยามของสันติภาพว่า ต้องโจมตีผู้ที่เป็นภัยกับสันติภาพของเสียก่อน เพื่อรักษาสันติภาพ

2. วาทกรรมยึดครองอิรัก คือความพยายามที่จะช่วงชิงอำนาจมาจากประธานาธิบดี ซัดดัม ฮุสเซน เมื่อโค่นล้มประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน ได้แล้ว อำนาจปกครองอิรักได้ถูกถ่ายโอนมาที่สหรัฐอเมริกาและกองกำลังพันธมิตร โดยมีกฎเกณฑ์กำกับคือเพื่อรักษาความสงบ และให้อิรักเป็นประเทศประชาธิปไตย

3. วาทกรรมจัดการผลประโยชน์อิรัก คือความพยายามที่จะช่วงชิงอำนาจในการครอบครองผลประโยชน์ในอิรัก โดยเข้าไปบริหาร จัดการ และจัดสรรผลประโยชน์และทรัพยากรในอิรัก โดยมีกฎเกณฑ์กำกับคือเพื่อบูรณะฟื้นฟูอิรักหลังสงคราม

หนังสือพิมพ์ไทยสนับสนุนวาทกรรมของฝ่ายต่อต้านสงครามอิรัก

1. วาทกรรมต่อต้านสงครามอิรัก คือความพยายามที่จะ ต่อรอง ต่อต้านอำนาจของฝ่ายต้องการสนับสนุนให้เกิดสงครามและช่วงชิงอำนาจหยุดยั้งไม่ให้เกิดสงคราม โดยมีกฎเกณฑ์ที่กำกับคือยึดถือนิยามของสันติภาพว่า หยุดยั้งไม่ให้เกิดสงครามเพื่อรักษาสันติภาพของโลก

2. วาทกรรมเหยื่อผู้บริสุทธิ์ ผู้อยู่ภายใต้อำนาจของทั้งฝ่ายประธานาธิบดีชัคคัม ฮุสเซ็น และฝ่ายกองกำลังพันธมิตร และเป็นผู้รับความเลวร้ายของสงครามที่เกิดขึ้นจากการช่วงชิงอำนาจของทั้งสองฝ่าย

3. วาทกรรมสื่อเป็นกลาง คือวาทกรรมที่กำกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนว่าจะต้องทำหน้าที่อย่างเที่ยงตรงไม่เอนเอียงไปในฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งในความเป็นจริงอาจจะเอนเอียงหรือไม่ก็ได้แต่วาทกรรมไม่สนใจว่าจะเป็นความจริงแท้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับการถอดรหัสตีความของแต่ละวัฒนธรรม

วิเคราะห์สาเหตุจากการพาดหัวข่าวและจากบทสัมภาษณ์กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์

การวิเคราะห์ว่าสิ่งที่อยู่เบื้องหลังพาดหัวข่าวหรือทำไมหนังสือพิมพ์ไทยจึงสร้างพาดหัวข่าวสงครามอิรักดังที่ปรากฏ ตามแนวทาง บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของหนังสือพิมพ์ เอกลักษณะ/อุดมการณ์ของสื่อ บทบาทหน้าที่ของสื่อ อิทธิพลของสื่อกระแสหลัก และการสร้างผู้รับสารของสื่อ โดยจะวิเคราะห์ผ่านวาทกรรมแต่ละชุด

1. วาทกรรมสนับสนุนสงครามอิรัก เป็นวาทกรรมในสื่อกระแสหลัก ซึ่งหนังสือพิมพ์ไทยซื้อข่าวมาลงในหนังสือพิมพ์ เพราะหนังสือพิมพ์ไทยไม่มีผู้สื่อข่าวในพื้นที่ จึงรับข่าวจากสื่อกระแสหลักแต่หนังสือพิมพ์ไทยสร้างพาดหัวข่าวจากกองบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ ถึงแม้ว่าการพาดหัวข่าวจะต้องเป็นไปตามเนื้อข่าวที่ซื้อมาแต่การพาดหัวข่าวสามารถใช้ภาษาเป็นนัยยะในการนำเสนอได้ว่าหนังสือพิมพ์มีทัศนะอย่างไรต่อเนื้อหาข่าว

ก่อนที่จะเกิดสงครามสหรัฐอเมริกาและอังกฤษซึ่งเป็นผู้ดำเนินการเสนอต่อสหประชาชาติเพื่อขอมติลงโทษอิรักและต่อมาเปลี่ยนเป็นขอโจมตีอิรักโดยอ้างว่าอิรักมีอาวุธร้ายแรงและอิรักสนับสนุนกลุ่มก่อการร้ายเป็นภัยต่อสันติภาพของโลก หนังสือพิมพ์ไทยไม่ได้ปฏิเสธว่าอิรักไม่มีอาวุธร้ายแรงหรือไม่เกี่ยวพันกับการก่อการร้าย แต่หนังสือพิมพ์ไทยใช้ภาษาเป็นนัยยะว่าข้ออ้าง

ดังกล่าวมีหลักฐานไม่แน่นอนพอที่จะบุกโจมตีอิรัก เช่น หลักฐาน US ไม่เข้มจริง นานาชาติรวมติหรือ ชัดตัม บัด ปล่าวพัวพันอัลกออิดะห์ เป็นต้น วาทกรรมของหนังสือพิมพ์ไทยจึงต่อต้านวาทกรรมสนับสนุนสงคราม โดยใช้ภาษาที่เป็นมายาคติในทางต่อต้าน เพราะหนังสือพิมพ์ไทยไม่เห็นด้วยกับการก่อสงคราม เพราะยังไม่พบหลักฐานใดที่จะพิสูจน์ได้ว่าอิรักเป็นผู้ผิดตามข้อกล่าวหา แต่หนังสือพิมพ์กลับมีแนวคิดว่าสหรัฐอเมริกาต้องการโจมตีอิรักเพื่อผลประโยชน์ที่แอบแฝงอยู่เบื้องหลังข้ออ้างนี้ซึ่งก็คือบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของหนังสือพิมพ์ไทยที่ไม่ยอมรับการใช้อำนาจที่เหนือกว่ากดขี่หรือบีบบังคับผู้ด้อยกว่า โดยมีอุดมการณ์ของการรักษาสันติภาพไม่โน้มเอียงไปตามอิทธิพลของสื่อกระแสหลัก พร้อมทั้งมีแนวคิดในการสร้างภาพผู้รับสารว่าเป็นผู้มีความรู้และวิจรรณญาณในการวิเคราะห์และสามารถถอดรหัสนัยยะทางภาษาที่สื่อใช้พาดหัวข่าว นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ไทยมีเจตนาที่จะทำหน้าที่ “แจ้ง” สารที่ครบถ้วน รอบด้าน ด้วยการนำสื่อจากหลายแหล่งในการนำเสนอข่าวสงครามอิรัก รวมถึงทำหน้าที่ “สะท้อนภาพ” ที่ปรากฏในสงคราม “ให้ความรู้” และ “ชี้แนะ” ในสิ่งที่สื่อมีแนวคิดว่าคุณต้องไปยังผู้อ่าน

2. วาทกรรมต่อต้านสงคราม เป็นวาทกรรมหลักอีกชุดหนึ่งที่เกิดขึ้นภายหลังวาทกรรมสนับสนุนสงครามอิรัก แต่เป็นวาทกรรมที่เกิดขึ้นต่อต้านวาทกรรมสนับสนุนสงครามอิรัก โดยมีวัฒนธรรมในแนวคิดที่ตรงกันข้ามกัน โดยวาทกรรมชุดสนับสนุนสงครามอิรักมีนิยามของการก่อสงครามเพื่อรักษาสันติภาพแต่วาทกรรมชุดต่อต้านมีนิยามว่าต้องไม่ก่อสงครามจึงเป็นการรักษาสันติภาพ วาทกรรมต่อต้านสงครามไม่ได้ปฏิเสธหลักการของวาทกรรมสนับสนุนสงครามว่าอิรักมีอาวุธร้ายแรงและสนับสนุนการก่อการร้าย แต่ต้องพิสูจน์ว่าเป็นจริงเสียก่อน และถึงแม้ว่าจะเป็นจริงก็ไม่ได้หมายความว่าต้องก่อสงคราม อาจใช้วิธีการอื่น เช่น บีบบังคับให้อิรักทำลายอาวุธร้ายแรงนั้นเสีย หนังสือพิมพ์ไทยมีแนวคิดหรือวัฒนธรรมอยู่ในกลุ่มเดียวกันกับวาทกรรมต่อต้านสงคราม รวมถึงมีบริบททางสังคมของการอยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาคปฏิเสธการใช้กำลังที่เหนือกว่า บีบบังคับผู้ที่ด้อยกว่า ยึดถืออุดมการณ์ความเป็นธรรม และมีเอกลักษณ์อยู่ที่ไม่มีความชอบธรรมในการก่อสงคราม เคารพผู้รับสาร/ผู้อ่าน รวมถึงแสดงบทบาทของสื่อที่เลือกข้างความเป็นธรรมในสังคม ตลอดจนแสดงหน้าที่แห่งความรับผิดชอบต่อ “สาร” ที่ส่งไปสู่ผู้อ่านด้วยการนำเสนอสารที่มาจากข้อมูลหลายแหล่งเพื่อไม่ให้ “สาร” จากสื่อกระแสหลักครอบคลุมเนื้อหาสารให้เป็นไปในด้านเดียวเท่านั้น

3. วาทกรรมสื่อเป็นกลาง วาทกรรมนี้เป็นวาทกรรมที่แตกต่างกับวาทกรรมชุดอื่น ๆ ในสงครามอิรัก เพราะไม่ใช่วาทกรรมของการสงครามแต่เป็นวาทกรรมการทำหน้าที่ของสื่อที่ดีภายใต้วาทกรรมของสื่อมวลชนที่มีนิยามว่าสื่อที่ดีต้องทำหน้าที่ไม่เอนเอียงไปเข้ากับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในคู่สงคราม โดยมีการจับคู่ตรงข้ามกันระหว่างสำนักข่าวที่เป็นจักรวรรดิสื่อ ซี เอ็น เอ็น กับ

สื่อระดับภูมิภาคที่กำลังพยายามจะเป็นสื่อระดับโลก คือ สำนักข่าวอัลจาซีรา โดยฝ่าย ซี เอ็น เอ็น ถูกผู้รับสารที่เป็นชาวอเมริกันด้วยกัน ประณามว่าเสนอข่าวเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายสหรัฐอเมริกา กับ กองกำลังพันธมิตร ในขณะที่สำนักข่าวอัลจาซีราได้รับรางวัลสื่อที่เป็นกลาง

หนังสือพิมพ์ไทยมีแนวคิดว่าการเสนอข่าวที่เป็นข้อเท็จจริงย่อมต้องเที่ยงตรง ไม่เอนเอียงเข้ากับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด แต่สื่อสามารถเลือกข้างได้ ถ้าอยู่ในข้างที่เป็นความถูกต้องเป็นธรรมซึ่งเป็นวัฒนธรรมของสื่อมวลชนไทยในการพาดหัวข่าวสงครามอิรัก โดยมีบริบทของความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม สื่อมวลชนไทยไม่เชื่อว่าความเป็นกลางมีอยู่จริงแต่สื่อมีหน้าที่สะท้อนภาพความจริงให้ปรากฏแก่ผู้อ่าน สื่อมวลชนควรมีเอกลักษณ์ของการเสนอความจริงที่ซ่อนเร้นอยู่ให้ประจักษ์โดยไม่ใช้ทำหน้าที่เพียงส่งสารไปสู่ผู้อ่านเท่านั้น พร้อมทั้งมีอุดมการณ์ในการทำหน้าที่สื่อที่เที่ยงตรง มีความรับผิดชอบต่อผู้อ่าน นำเสนอสารที่ผ่านการพิจารณาอย่างดีของกองบรรณาธิการแล้ว ยอมรับในศักยภาพของผู้อ่านโดยสื่อมวลชนไทยได้ตระหนักถึงความเป็นไปได้ในการเอนเอียงเข้ากับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในสงครามอิรัก จึงรับสารจากหลาย ๆ ด้าน ผ่านการคัดกรองและพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วจึงจะนำเสนอสารนั้นต่อผู้อ่าน

4. วาทกรรมเหยื่อผู้บริสุทธิ์ ในสงครามย่อมมีพลเรือนผู้บริสุทธิ์ที่ต้องรับความเลวร้ายของสงคราม ในสงครามอิรักประชาชนย่อมเป็นเหยื่อของสงครามทั้งจากฝ่ายประเทศของตนเอง และจากฝ่ายของผู้รุกราน นิยามของวาทกรรมชุดนี้จึงเป็นประชาชนผู้ต้องรับความเลวร้ายของสงครามโดยไม่ได้อยู่ในฝ่ายที่แย่งชิงอำนาจระหว่างกัน ในการสร้างวาทกรรมชุดเหยื่อผู้บริสุทธิ์ หนังสือพิมพ์ไทยเสนอภาพความตายของชาวอิรักผู้ประท้วงการตั้งผู้ว่าการปกครองอิรักของสหรัฐอเมริกา โดยใช้คำว่า “ฐาน” แสดงถึงประชาชนไม่มีอำนาจใด ๆ ในการบริหาร ปกครอง อิรัก เป็นเพียงผู้ถูกปกครอง และจำต้องรับโทษโดยคุณฎี และภาพของครอบครัวอิรักต้องถูกยิงเสียชีวิตทั้งแม่ลูก 7 ชีวิต เพียงเพราะทหารอเมริกันกลัวเป็นพวกพลีชีพ โดยไม่ตรวจสอบหรือไต่สวนใด ๆ เพียงอาศัยความกลัวเป็นสาเหตุในการสังหาร และผู้สังหารทั้งสองกรณีไม่มีความผิดเพราะเป็นฝ่ายผู้มีอำนาจ

หนังสือพิมพ์ไทยมีบริบททางวัฒนธรรมที่ประชาชนควรมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติ ที่ถูกต้องไม่ว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้มีอำนาจ และบริบททางสังคมที่จะยอมรับความเสมอภาคไม่ว่าจะเป็นฝ่ายประชาชนอิรัก หรือชาวอเมริกัน ภายใต้อุดมการณ์ของสิทธิมนุษยชน ซึ่งหนังสือพิมพ์ไทยมีเอกลักษณ์ของการรักความเป็นธรรม ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่เชื้อชาติ ศาสนาเดียวกันแต่แสดงบทบาทเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ชาวอิรักผู้บริสุทธิ์ และชักจูงให้ผู้อ่านเห็นความเลวร้ายของสงคราม รวมถึงชี้ให้เห็นความสำคัญของสันติภาพ

5. วาทกรรมยึดครองอิรัก หลังจากสหรัฐอเมริกาเริ่มจะได้รับชัยชนะเหนือกองกำลังของประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน สหรัฐอเมริกาประกาศว่าจะยึดครองอิรักเป็นการชั่วคราว ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างวาทกรรมชุดยึดครองอิรัก แต่วาทกรรมของสื่อมวลชนไทยแตกต่างจากประกาศของสหรัฐอเมริกา “บุชชูสันติภาพหลังโค่น “ซัดดัม” ยันยึดอิรักชั่วคราว” และ “มะกัน เปิดแผน 3 ชั้นบริหารอิรัก” เพราะแสดงนัยยะในทางต่อต้านการยึดครองอิรักของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะพาดหัวข่าวว่า “กาซาด “ซัด” มะกัน ทำกลียุค” เป็นการประณามอย่างรุนแรงว่าสหรัฐอเมริกาทำให้อิรักเข้าสู่ยุคแห่งความเลวร้าย แสดงว่าหนังสือพิมพ์ไทยต่อต้านวาทกรรมการยึดครองอิรัก เพราะขัดกับแนวคิดหรือวัฒนธรรมของความสงบสุขซึ่งตรงกันข้ามกับกลียุค และขัดแย้งกับบริบททางสังคมของการรุกรานเพื่อจะยึดครอง ไม่ใช่อุดมการณ์ประชาธิปไตย ไม่ใช่เอกลักษณ์ของความเป็นธรรมในสังคม เพราะเป็นการใช้อำนาจที่เหนือกว่าเข้ารุกรานผู้ที่ด้อยกว่าแล้วปกครอง หนังสือพิมพ์ไทยชักจูงผู้อ่านให้เชื่อว่าสหรัฐอเมริกาไม่มีความชอบธรรมในการยึดครองอิรัก

6. วาทกรรมจัดสรรผลประโยชน์อิรัก เมื่อสหรัฐอเมริกาเริ่มได้รับชัยชนะเหนือกองกำลังทหารอิรัก รัฐบาลสหรัฐอเมริกาเตรียมจัดสรรเอกชนเข้าไปบูรณะอิรักและบ่อน้ำมันในอิรัก โดยใช้ทรัพย์สินของอิรัก โดยหนังสือพิมพ์ไทยพาดหัวว่า “คอเกรสผ่านบศึก ร่วม 8 หมื่นล้าน กันประเทศฝ่ายค้าน แบ่งเค้กในอิรัก” แสดงนัยยะแห่งการต่อต้านการเตรียมจัดสรรผลประโยชน์ในอิรักของรัฐบาลอเมริกัน หนังสือพิมพ์ไทยชักจูงผู้อ่านให้เห็นว่า สงครามเป็นการลงทุนอย่างหนึ่งเมื่อชนะแล้วสามารถจัดสรรผลประโยชน์ของผู้แพ้ได้ หรือ การใช้คำว่า “เค้ก” เพื่อแสดงนัยยะว่าผลประโยชน์ เป็นดังขนมหวานสำหรับผู้รุกราน รวมถึงการใช้คำว่า “ปล้น” ซึ่งหมายถึงการใช้กำลังแย่งชิงของผู้อื่นมาเป็นของตน สงครามอิรักขัดกับอุดมการณ์สันติภาพ ขัดกับหลักการ/เอกลักษณ์ความชอบธรรมในการก่อสงคราม ปฏิเสธวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไม่เป็นไปตามบริบททางสังคมของกฎหมายระหว่างประเทศ แต่เป็นการใช้อำนาจรุกรานเพียงเพื่อผลประโยชน์ของผู้อ่อนแอกว่า และสหรัฐอเมริกาคือผู้ที่เป็อันตรายเป็นต่อสันติภาพของชาวโลก

อภิปรายผล

อัตลักษณ์ของหนังสือพิมพ์ไทย

จากการศึกษาพาดหัวข่าวเพื่อศึกษาวาทกรรมของหนังสือพิมพ์ไทยในสงครามอิรัก 2003 หนังสือพิมพ์ไทยเป็นทั้งผู้สร้างวาทกรรมและเป็นผู้ส่งสาร “อัตลักษณ์” ของหนังสือพิมพ์ไทย จึงเป็นสิ่งที่

1. หนังสือพิมพ์ไทยมีความเป็นตัวของตัวเองสูง จากการที่หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนของเอกชนมาตลอดติดกับสื่อมวลชนด้านวิทยุโทรทัศน์ที่อยู่ในความดูแลของรัฐบาล จากประวัติอันยาวนานของหนังสือพิมพ์ไทยที่พยายามยืนหยัดต่อต้านกับอำนาจรัฐ และกฎหมายของรัฐในอันที่จะควบคุมหนังสือพิมพ์ ได้แก่ คำสั่งของคณะปฏิวัติ/ปฏิรูป เช่น พร 42² หนังสือพิมพ์ไทยจึงมีความระแวงระวังสูงในการที่จะถูกรวบงำจากสื่อมวลชนโลก ถึงแม้ว่าจะซื้อข่าวจากสำนักข่าวใหญ่ ๆ ของโลก แต่ข่าวที่แพร่สู่ผู้อ่านจะต้องผ่านการพิจารณาอย่างเข้มงวดจากกองบรรณาธิการข่าว

2. นักหนังสือพิมพ์ปัจจุบันเป็นกลุ่มคนที่มีการศึกษาอยู่ในระดับดี ปัจจุบัน สถาบันการศึกษาผลิตบัณฑิตทางด้านวารสารศาสตร์หรือนิเทศศาสตร์ออกไปทำงานด้านหนังสือพิมพ์เป็นจำนวนมาก ช่วยพัฒนานักหนังสือพิมพ์ให้มีความรู้ ความสามารถ ในการวิเคราะห์ ประกอบกับผู้อาวุโสที่อยู่ในวงการหนังสือพิมพ์ช่วยบ่มเพาะปลูกฝังให้มีความคิดอิสระและพัฒนาความสามารถให้สูงขึ้น รวมถึงการอยู่ในกระแสข่าวสารที่หมุนเวียนเปลี่ยนผ่านไปทุกวัน ช่วยให้นักหนังสือพิมพ์มีวิจารณญาณสูง การใช้ภาษาเพื่อเป็นสัญลักษณ์สื่อความได้ดี ซึ่งจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับวาทกรรมความเป็นกลางของสื่อ ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า “ความเป็นกลางไม่มีอยู่จริง มีความคิดซ่อนอยู่ เป็นศิลปะของคนเรียบเรียงตระหนักรู้ สร้างความสมบูรณ์” ในกรณีของ ซี เอ็น เอ็น ที่ถูกกล่าวหาว่าไม่เป็นกลาง ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความเห็นว่า “สื่อรักชาติ” การวิพากษ์วิจารณ์ในด้านของสหรัฐอเมริกาอาจจะวิพากษ์วิจารณ์น้อยลง หรือ เสนอข่าวด้านใดด้านหนึ่งแต่ปิดอีกด้านหนึ่ง การทำหน้าที่สื่อต้องอิสระ ถ้าสื่อไม่อิสระ ความเชื่อถือก็ไม่มี ซี เอ็น เอ็น ไม่สามารถดำรงบทบาทอยู่ได้ สื่อสมยอม”

---

² สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, “การต่อสู้ของนักข่าวนักหนังสือพิมพ์ไทย,” <<http://www.tja.or.th>>, 7 ธันวาคม 2549.

3. หนังสือพิมพ์ไทยมีเจตนาในการสร้างพาดหัวข่าว กองบรรณาธิการจะมีการประชุมก่อนที่จะพาดหัวข่าวทุกครั้ง เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ ความเป็นไป การใช้ภาษาถ้อยคำในการพาดหัวข่าว เพื่อที่จะสื่อข้อความที่ต้องการให้สมบูรณ Barthes กล่าวว่า เมื่อมีการใช้สัญลักษณ์ ผู้ใช้มักไม่รู้ว่ากำลังใช้สัญลักษณ์ในระดับมายาคติแต่มักจะเข้าใจว่าใช้ในระดับความหมายเชิงอรรถ แต่ในกรณีหนังสือพิมพ์ไทย การสร้างวาทกรรมสงครามอิรักของหนังสือพิมพ์ไทย เป็นการสร้างขึ้นอย่างเจตนา เพื่อสื่อความหมายเป็นนัยไปสู่ผู้อ่าน

4. การสร้างผู้อ่านในมโนทัศน์ของสื่อ กองบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับมีความเชื่อมั่นว่า “ผู้อ่าน” เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ อาจจะเป็นเพราะหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับเป็นสื่อที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น ผู้จัดการ เป็นหนังสือพิมพ์แนวเศรษฐกิจการเมือง มติชน เป็นหนังสือแนววิชาการและการเมือง ผู้อ่านส่วนใหญ่ของหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับจึงเป็นผู้มีการศึกษาดี ด้วยเหตุนี้กองบรรณาธิการจึงมีความเชื่อว่า ผู้อ่านสามารถที่จะถอดรหัสนัยยะทางภาษาของพาดหัวข่าวได้ และมีวิจรณ์ญาณที่จะพิจารณาข่าวในแง่มุมที่หลากหลาย

5. หนังสือพิมพ์ไทยไม่ค่อยตามวาทกรรมของสื่อกระแสหลัก จากการวิเคราะห์พาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ไทย และจากบทสัมภาษณ์ หนังสือพิมพ์ไทยต่อต้านการก่อสงครามอิรัก และสร้างพาดหัวข่าวในแนวทางต่อต้านสงครามอิรักตั้งแต่อ่อนสงครามเกิดขึ้นจนสงครามยุติ พร้อมทั้งชักจูงผู้อ่านให้เชื่อว่าไม่มีความชอบธรรมในการก่อสงครามอิรัก

การสร้างวาทกรรมของหนังสือพิมพ์ไทยในสงครามอิรัก

จากการวิเคราะห์วาทกรรมของหนังสือพิมพ์ไทยพบว่า มีลักษณะพิเศษหลายประการคือ

1. จากการศึกษาวาทกรรมในสงครามอิรักพบว่า หนังสือพิมพ์ไทยสร้างวาทกรรมซ้อน เพราะหนังสือพิมพ์ไทยสร้างพาดหัวข่าวขึ้นเอง แต่เนื้อหาข่าวแปลจากสำนักข่าวต่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามเนื้อหาข่าวเป็นสิ่งที่กำหนดกรอบของพาดหัวข่าว แต่หนังสือพิมพ์ใช้ภาษาบางคำเป็นสัญลักษณ์ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกับเนื้อหาข่าวหรือต่อต้านได้ ซึ่งต่างกับสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่มักจะสรุปข่าวตามเนื้อหาข่าวก่อนที่จะอ่านข่าว

2. หนังสือพิมพ์ไทย สร้างวาทกรรมซ้อนที่มีนัยยะต่อต้านวาทกรรมของฝ่ายสนับสนุนสงคราม เช่น สหรัฐอเมริกาอ้างว่ามีหลักฐานว่าอิรักมีอาวุธร้ายแรงไว้ในครอบครอง แต่ หนังสือพิมพ์ไทย พาดหัวข่าวโดยใช้สัญลักษณ์ที่ให้ความหมายในระดับมายาคติในทางต่อต้าน เป็น “สหรัฐยันมีหลักฐานแน่น หวังกดดัน อิรัก” Barthes กล่าวถึง คุณสมบัติของ myth ว่า ที่ใดมี myth ที่นั่นมี

counter-myth การสร้างพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ไทยเป็นศิลปะในการใช้ภาษาเป็นสัญลักษณ์ที่น่าสนใจ เพราะพาดหัวข่าวยังคงรักษากรอบของเนื้อหาไว้ได้ในขณะที่สื่อความหมายในทัศนะของหนังสือพิมพ์ได้ไปพร้อมกัน

3. หนังสือพิมพ์ไทยสร้างวาทกรรมซ้อนที่มีนัยยะสนับสนุนฝ่ายต่อต้านสงคราม เช่น สำนักงานกาชาดสากลตำหนิสหรัฐอเมริกาว่าเป็นต้นเหตุแห่งความทุกข์ยากและความวุ่นวายในอิรัก ซึ่งหนังสือพิมพ์ไทยพาดหัวข่าวไปในแนวทางเดียวกันแต่ใช้สัญลักษณ์ในระดับที่ลึกกว่า เช่น คำว่า “ซัด” และ คำว่า “กลียุค” ดังพาดหัวข่าว “กาชาด “ซัด” มะกัน ทำกลียุค” ซึ่งเมื่อถอดรหัสความหมายโดยนัยตามวัฒนธรรมไทยแล้ว ให้ความหมายที่รุนแรงกว่า ตำหนิ แต่เป็น “ประณาม” และ คำว่า “กลียุค” ให้ภาพที่ชัดเจนถึงความเลวร้ายในอิรัก หนังสือพิมพ์ไทยจึงมีความสามารถสูงในการใช้ภาษาเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายของมายาคติในระดับลึก แต่ “ผู้อ่าน” ต้องมีความสามารถสูงในการแปลความหมายมายาคติในระดับลึกด้วยเช่นกัน

4. วาทกรรมบางชุดไม่ได้คงอยู่เฉพาะบางช่วงเวลาเท่านั้น เช่น วาทกรรมสนับสนุนสงครามและต่อต้านสงครามไม่ได้เกิดขึ้นและคงอยู่เฉพาะช่วงก่อนเกิดสงคราม แต่ระหว่างที่เกิดสงคราม วาทกรรมทั้งสองชุดยังต่อสู้อยู่ในพื้นที่สงครามอิรัก เช่นเดียวกับกับวาทกรรมยึดครองอิรัก เริ่มต้นเมื่อก่อนเกิดสงครามอิรักเพียงแต่ปรากฏน้อยมาก และต่อเนื่องในระหว่างสงครามเล็กน้อย จนเมื่อสงครามยุติ วาทกรรมยึดครองอิรักจึงปรากฏขึ้นมากและชัดเจน แสดงว่าวาทกรรมมีพัฒนาการต่อเนื่องไม่ไร้ช่วงสั้น ๆ ถึงแม้ในปัจจุบันวาทกรรมสนับสนุนและต่อต้านสงครามอิรักก็ยังคงอยู่ทั้งที่ปัจจุบันไม่พบอาวุธร้ายแรงในอิรักและความเกี่ยวพันระหว่างประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน กับ ขบวนการ ทั้งนี้เป็นการยืนยันว่าวาทกรรมไม่ได้สำคัญที่ความจริง แต่สำคัญที่ความมีอยู่คงอยู่ในระบบความคิด ความเชื่อ ของคนในแต่ละสังคม/วัฒนธรรม

5. วาทกรรมในสงครามอิรักมีลักษณะพิเศษที่มีวาทกรรมหลักเป็นแกนกลางแล้วเกิดวาทกรรมอื่นตามมาคล้ายเป็นวาทกรรมที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน เช่น ชุดของวาทกรรมที่สนับสนุนสงคราม จะมีวาทกรรมยึดครองอิรัก และวาทกรรมจัดการผลประโยชน์ในอิรัก เป็นกลุ่มของวาทกรรมที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน ในขณะที่วาทกรรมต่อต้านสงครามอิรัก จะมีวาทกรรมเหยื่อผู้บริสุทธิ์มาสนับสนุน ซึ่งอาจสะท้อนภาพของวาทกรรมที่เกิดขึ้นว่าไม่มีวาทกรรมใดที่เกิดขึ้นตามลำพังโดยไม่มีวาทกรรมอื่นมาสนับสนุนหรือต่อต้าน

การศึกษาเกี่ยวกับวาทกรรมโดยใช้ทฤษฎีสัญญาวิทยาวิเคราะห์ถอดรหัส การให้ความหมายและอื่น ๆ ควรจะได้มีการศึกษาต่อเนื่องต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. เนื่องจากการศึกษาวาทกรรมโดยการใช้ภาษาในพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ อาจไม่ครอบคลุมพอที่จะวิเคราะห์วาทกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพราะวาทกรรมมิใช่สิ่งที่เปิดเผยแต่เสมือนเป็นสิ่งที่พบเห็นและสัมผัสได้ทั้งในนามธรรมและรูปธรรมซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของภาคปฏิบัติของวาทกรรม แต่ใกล้ชิดผู้คนจนรู้สึกเป็นเรื่องธรรมดาสามัญในชีวิตประจำวัน จึงควรที่จะมีการศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น จากรูปภาพในสงครามอิรัก หรือจากวาทีของบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้อง หรือ จากบทความต่าง ๆ

2. เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลสูงต่อสังคมและวัฒนธรรม ในกรณีสงครามอิรัก หนังสือพิมพ์แสดงบทบาทที่ดีในการทำหน้าที่สื่อมวลชนที่มีความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ ต่อผู้อ่าน และสังคม แต่ไม่ได้มีการศึกษาวาทกรรมของสื่อมวลชนแขนงอื่น ๆ ถึงแม้ว่าอาจจะเป็นการผลิตซ้ำ แต่การผลิตซ้ำวาทกรรมก็อาจจะให้แง่มุมที่แตกต่างจากสื่อกระแสหลักได้ เพียงการติดต่อภาพใหม่ก็อาจจะให้สัญญาณที่มีความหมายเปลี่ยนแปลงไป หรือ การลงข่าวเฉพาะแง่มุมใดแง่มุมสามารถให้มิติทางความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่างได้

3. การสร้างวาทกรรมในรูปแบบสงครามอิรัก อาจจะไม่ใช้ครั้งแรก สงครามในประเทศอาฟกานิสถานมีลักษณะการเกิดและความเป็นไปใกล้เคียงกัน และเกิดก่อนสงครามอิรัก เสมือนว่าสงครามอาฟกานิสถานเป็นสนามทดลองว่าจะได้ผลอย่างไร แล้วจึงเกิดสงครามอิรัก น่าจะมีการศึกษาความเหมือนและความต่างของวาทกรรมระหว่างสงครามอาฟกานิสถานและสงครามอิรัก เพราะอิรักอาจจะไม่ใช่ประเทศสุดท้าย อาจจะมีประเทศอื่นถูกทำให้เกิดสงครามต่อจากอิรัก เพื่อศึกษาอำนาจของวาทกรรมเพื่อที่จะได้มาซึ่งการครอบครอง